Цуг орн-нутгудин пролетармуд, негдцхätн!

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин коммунистическ партин Хальмг танъгъчин комитетин болн кӱч-кӧлсчнрин депутатнрин танъгъчин Советин газет

№ 14 (2847) | 1957 дж. майин 9 | Үннь 20 деншг

Алдр Октябрин тугиг улм цааранднь ӧӧдän ӧргдж, капитализмäс, социализм лавта ӱлӱ дееринь ӱзӱлдж-медӱлдж, коммунистическ обществ тосхлгънд мана диилврмӱдиг улм-улмар холвцхай!

(СССР-н Деед Советин доладгч сессий деер кесн ӱр Н. С. Хрущевин докладас).

СССР-н Деед Советин доладгч сессий

Москвад, Кремлевск Ик Бääшнъд, майин 8-д СССР-н Верховн Советин доладгч сессин кӧдлмш цааранднь кегдв. Келн-ämтнä Советин ахлачин дарук депутат **П. Т. Комаровин** ахлгчтагъар секгдсн Союзин Советин болн Келн-ämтсин Советнн хамдан болсн ӧрӱни заседаньд промышленность болн тосхлт заллгъиг цааранднь ясрулхин тускар ӱр Н. С. Хрущевин докладар кӱӱндвр эклв.

Кӱӱндврт тӱрӱн болдж депутат **Ф. Р. Козлов** (Ленинград) босдж келв. Промышленность болн тосхлт заллгъиг ӱндсärнь онъгдаруллгън социалистическ демократизмиг цааранднь ӧргджӱллгъиг шинäс тодрхагъар герчллгън болджана гидж тер келв. Ленинградин болн Ленинградск областин предприятьс болн тосхлтсин кӧдлмшчнр, ӱр Хрущевин докладин тезисмӱд кӱӱндлгънд нерäддж кесн хургудт сай шаху кӱч-кӧлсчнр орлццхав, кесг тӱмн кӱн босдж ӱг келцхäв. Партин болн правительствин темдглсн ӱӱлдвриг нег дуугъар таасцхадж, кӧдлмшчнр, инженермӱд болн ӱӱлд церглäчнр, промышленность болн тосхлт гардлгъ ясруллгъна тӧрмӱдин тускар кесг олн селвгän ӧгцхäв.

Ленинградск экономическ района медлд Ленинградск, Новогородск болн Псковск областьсин промышленн предприятьс болн тосхлтсин организацс орулгдх темдглджäхиг ӱр Козлов зäнъглв. Олн-ämтнä эдл-ахун Советд 600 шаху ик-ик предприятьс багтагдхмн. Ленинградск экономическ районд 100 гар тосхлтин, 175 научн-исследовательск болн проектн организац орцхахмн. Бäärн газрин, кооперативн, ӧдмг болгъдг болн нань чигн халх промышленностьсин предприятьс бäärн газрин Советин медлд ӱлдцхäхмн.

Экономическ райо бӱрдäлгънлä залгъу предприятьс шишлнъдӱлхиг ясрулхин, производственн кӱчн-чидлиг болн дотр-дундин кӧрнъгиг улм кӱцц олзлхин туст белдврин кӧдлмш кегджäнä. Совнархозмудт кадр хäлäдж шӱӱдж белдлгън эркн ик чинртä тӧрмӱдин негнь гидж оратор лавлдж келв. Министерствсäс суддцхасн специалистнриг, пар[illegible]чин болн эдл-ахун активин сäн гисн хӱвинь, кӧдлмштän бäärн газран татшго, гардвртан бюрократическ бäрцавц гаргъшго, урдк хуучан татдг йовдл гаргъшго улс совнархозмудин кӧдлмшт илгäх кергтä.

Депутат **Н. Т. Кальченко** (Украинск ССР) босдж келси эврäннь ӱгдän республикин кӱч-кӧлсчнр КПСС-н ЦК-н февральск Пленумин шиидврмӱдиг болн ӱр Хрущевин докладин тезисмӱдиг ик ӧргмджтägъäр угтцхав, Украинä кӧдлмшчнр, колхозникӱд, интеллигенц тедниг нег дуугъар таасцхав, гидж келв.

Ӱр Кальченко, Украинä кӱцсн диилврмӱдин тускар цааранднь келв. Украинä хӱвд СССР-н промышленностин цуг валовой продукции тавдгч хӱвнь тусна. Ниди джил Украиндцӧӧгъин 48 процент, болдин 38 процент шахунь, прокатин 39 процент гаргъгдла, тӧмр рудан 56 процент, нӱӱрснä 32 процент болн нань чигн тиимс гаргъдж авгдла.

Республикд экономическ административн 11 район бӱрдäлгъ темдглгджäнä. Совнархозмудт, ода нургълдж союзн болн союзн-республиканск министерствсин медлд бääцхäдг, дӱнъгцӱлхд 2700 промышленн предприятьс ӧггдхнь темдглгджäнä. Энӱнäс иштä 13 министерств ууруллгън темдглгджäнä. Республикд, ӱлгӱрнь, нӱӱрснä, хар металлургин министерствсиг болн эн промышленностьсин халхар предприятьс тосхлгъ бӱрдäдг министерствсиг уурулхмн гидж нӱӱрснä болн металлургическ промышленностин кӧдлäчнр зӱткцхäнä. Эн селвгиг чик гидж бидн тоолджанавдн.

Депутат **И. В. Капитонов** (Московск область) орн-нутгин ӱндсн тӧрмӱд хагълхларн парть кезäд чигн кӱч-кӧлсчнрäс селвг сурна гидж ханлттагъар тодлдж келв. Кергиг йоста Ленинск кевäр хагъллгън эн мӧн. Ӱр Н. С. Хрущевин докладин тезисäр кӱӱндвр келгън советск олн-ämтн, Коммунистическ партин зӱркни гӱнäр иткджäхиг, заг угагъар энӱнä политикиг дӧнънджäхиг ӱзӱлв.

Ведомственн саалтг-хаацин тускар келджägъäд, эн-хаацс эдл-ахун халхс хоорнд кооперацийн бӱрдäлгънд, производств шишлнъгдӱллгънд саалтган халдав гидж оратор темдглв. Нег кецтä äдл машид болн оборудованьс гаргългън олнзӱсн министерствсин кесг предприятьсäр тарагдна. Энӱнлä залгълдулдж Российск Федерацд министерств бӱрдäлгън кергт ирлцджäхш гидж тоолджанавдн гив.

Депутат **С. Камалов** (Узбекистан) улднь, территориальн бääдл болн демократическ централизмин ленинск бäрц бäрдж бääх, промышленность болн тосхлт гардлгъ онъгдаруллгъна туск селвг Узбекистана цуг кӱч-кӧлсчнрт таасгдджахиг келв.

Союзн промышленн зäрм министерствс цааранднь бäälгънä туск селвг дӧнънджägъäд, ӱлджäх министерствсин предприятьс болн тосхлтс оперативн болн эдл-ахун тусдан совнархозмудин медлд бäädгäр кехлä сäн болх гидж ӱр Камалов тоолджана.

Республикин олн-ämтнä эдлахугъин ӧслтин болн техническ кадрмуд белдлгънä туск тӧрмӱд заадж депутат **К. Т. Мазуров** (Белорусск ССР) эврäннь ӱгдän келв. Советск йосна джилмӱдин эргцд Белорусс, мана орн-нутгин агъу ик промышленн районсин негнднь хӱврв. Сӱӱлин джилмӱдт болхла энӱнд кӱнд промышленностин änъгснь икäр делгрв, нег ӱлӱ машид келгън ӧслт авб.

Ӱр Мазуровин ухагъар болхла, машид тосхдг, заводсиг шишлнъгдӱллгънд зäрм хӱврäллгъ гаргъх кергтä. Олз-тус уга зӧӧлгъ келгъиг багърулхин кергт белорусск предприятьсин гаргъдг продукциг ик зуднь западн районмудт ӧгх зӧвтä. Ӱлгӱрнь келхд, 40 тонн болн 25 тонн даадг кӱнд автомобилмӱдиг Минск заводт кехин орчд, металл гардг газрт болн тер автомобилмӱдиг олзлдг газртнь ӧӧрхнд кедг болсн чик болх учрта.

— Советск Азербайджан эн джил 37-ч ӧӧндän орв, — гидж депутат ӱр **И. Д. Мустафаев** келв. Азербайджанск келнämтн тер йовдж давсн хаалгъан хäläхлäрн, эврäннь бäädл-джиргълд келн-ämтнä ленинск политик лавта кевäр кӱцägдджäхинь, кӱч-кӧлсчнрт ямр ик эдл-уушин болн ухан-седклин теткл социалистическ тосхлт ӧгчäхинь ӱздж бääцхäнä. Республикд гаргъдг промышленн продукцин кемджäнь революцин ӧмнк цагла дӱнъгцӱлхлä, 12 холван давдж ӧсв. Селänä эдл-аху бас ӧсв.

Республикин эркн нег änъг производствин — нефтин промышленностин заллгъинь ясрулхин туск тӧрт ик оньган ӧгч депутат Мустафаев келв. Предприятьсиг гардлгъиг ясруллгънд 1954 джилд Азербайджанск ССР-н нефтяной промышленностин Министерств бӱрдägдсн ик туста болв. Энӱгинь тоолхла эн министерствиг цааранднь бäälгъсн сäн болхмн гидж ӱр М. Мустафаев келв. Болв, эн министерствин гарт ода бääх машид тосхлгън заводмудиг совнархозд ӧгхм.

Казахстана олн-ämтнä эдлахун Советин кесн структур цäälгъдж келсндän, тер промышленностин халх икäр деелгрӱлдж бääх газртнь Совнархозин зäрм объединеньс болн управленьс гаргъхиг темдглдж депутат **Д. А. Кунаев** келв. Ӱлгӱрлхд, ода „Казахстануголь“ гидг обьединений Карагандад бääхмн. Тӱӱнä медлд ресубликин нӱӱрснä промышленностин предприятьс цугтан орхмн.

Мана республик кӱчтä ик тосхлтин республик болджана гидж оратор келв. Тер тӧлäд, тасрхан угагъар икджäх тосхлтин монтажн кӧдлмшт ик гидгар оньган ӧгх зӧвтä болджана. Эн джилд тер кӧдлмш 6 миллиард шаху арслнъ болна, 1960 джилд болхла арвн миллиардас ӱлхмн. Тосхлтар, промышленностин тосхлгъна материалар болн проектин бӱрдäцäр гардлгъинд негдсн туслнъ организац эрк биш тогтахмн гидж тоолджанавдн.

Зäрм шишлнъ проекти организацсиг Казахстан тал гаргъхла сän болх гидж депутат Кунаев тоолджана.

— Свердловск область — кесг халх промышленностьтä, ӧргн ик индустриальн район, джилдän кесг арвн миллиард арслнъга продукц гаргъна — гидж депугат **А. П. Кириченко** келв. — Ведомственн хаацин уурасна хӧӧн область дотран заводмудиг шишлнъгдӱллгън болн кооперировать кеснä ашар, продукцин эркн änъгсин кедж гаргългъиг кӱс-дундур, тӱӱнäс давугъар икдӱлдж болхмн, джилдän кесг зун сай арслнъ ärвлдж болхиг тоолгдад диглгдв гив.

Республиксäр министерствс тогталгън юугъарн чигн зӧвшälттä болджахмн уга гидж ӱр Кириченко тоолджана. Тер йовдл кадрмуд тарахмн, Совнархозмуд бӱрдäдж багллгъна кемиг утдулхмн, теднä кӧдлмшт ээдвр гаргъхмн.

„Южуралникель“ комбинатин мастер, депутат М. С. Озерова босдж ӱг келв (Чкаловск область). Мана предприятин кӧдлмшчнр, инженер-техник улс Н. С. Хрущевин докладин тезисмӱдäр ärвртä ханлттагъар кӱр кегъäд кӱӱндцхäв, — гидж эн келв. Мана ухагъар болхла, туслнъ предприятьст гардлгъ келгъиг эркн биш ӧӧрдӱлхин тускар, ик чикäр эн тӧриг парть тäвджäнä.

(ТАСС).

МАНА ДЕПУТАТНР

ЗУРГТ: Хальмг танъгъчин Советин депутат, кӱч-кӧлсчнрин депутатнрин Элст балгъсна Советин кӱцägч комитетин ахлач **ДЖИМБИНОВ** Апуш Мутлович.

А. БАЛАКАЕВИН фото.

Октябрин ӧӧниг уктгч дӧрлдänд

Приютинск района Буденнä нертä колхозин хӧӧчнр Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч ӧӧн ӱзмджтägъäр темдглгънд чидлän нӧл уга кӧдлджäцхänä.

Тегäд кеджäх кӧдлмштän оньган ӧгцхäдж, цаглань услдж-асрдж, нег чигн гару угагъар давсн ӱвлäс хӧӧдän менд авч гарцхав. Ода эн хӧӧчнр ӧдр-сӧ уга, хӧӧдиннь арднь ордж, нег чигн гем шалтг угагъар хургълулджацхана.

Ах хӧӧч Кочергинä отарт хургълджах хӧд, сäänäр тӧлän ӧгчäцхänä. Ода деерän хургълсн 100 хӧӧнäс 147 хургъ менд авчана. Хургъд болн хургълсн хӧд хäläдг улс ах хӧӧчиннь селвг сонъсдж, кеджäх кӧдлмштän дуран ӧгцхäдж, ни кевäр кӧдлцхänä.

Ӱр Кочергинä бригад ирдж ӱвлин идш ӧвсинь, услвринь арчдж цеврлх болн хӧд бäädг кошар ясдж белдх кӧдлмш кеджänä. Эн колхозин ах хӧӧч Лепетюкин тедӱ метäр, кӧдлмштän зӱткдж, 100 хӧӧнäс 128 хургъ авчана. Ах хӧӧч Нимошкилов Николай 1100 ирг хäрӱлджänä. Тер иргсäсн 7-д килограмм цевр, сän чинртä торгън ноос авхар зӱткджäцхänä.

ЭЛЬДän ЭРДНЬ.

—⊙—

КОМСОМОЛЬЦНР ХУРГЪД ХäläДЖänä

Сарпинск совхозин комсомольцнр болн багъчуд совхозин усадьбд кеерӱлгч минъгън модд суулгъв. Эн совхозин эклцин комсомольск организацс 30 комсомольцнр нилх хургъ хälälгънд кӧдлдж йовцхана. Эн райогъар хӧӧнä тӧл авлгънд болн эрднь-шишä тäрлгънд 750 комсомольцнр кӧдлджäцхänä.

Советск олн-ямтнä туургсн алдр диилвр

* * * * *

ДИИЛГДШ УГА КҮЧН

Советск олн-ямтн болн тү-үнä Зер-зевтä Күчд гитлеровцнрин өмнäс ноолдгч ордудин өлн-ямтстä хамдан фашистск Германиг диилснäс нааран 12-ч өөннь 1957 джилин май сарин 9-д болджана. Берлинä шидр бääдг Карлхорст гидг газрт 1945 джилин май сарин 8-д гитлеровск Германä зер-зевтä күчдин ду-гарлгын угагъар капитулировать кехин туск акт бичгдсмн, эннь тегäд гитлеровск Германä дääни, экономическ болн моральн-политическ диилгдлгын бääсмн.

Давдж одсн дäн мана социалистическ государствин күчиг болн батиг сäн гидгäр хäläдж-шүүлгын билä, мана Зер-зевтä Күчдин туст гүджрмг шү-үвр билä. Эврäннь дүнъгäрн, дäälдänд орлцсн цергүдиннь болн техникин тоогъарн, ноолдани кецү догшарн болн чанъгъарн 1941—1945 джилмүдин Төрскäн харсгч Алдр дäänлä ädлцдг нег чигн дäн урдк цагт болдж йовсн биш. Советск олн-ямтн болн түүнä дүмбр ääрм Коммунистическ партин гардврт йовад, хүвднь учрсн икл күнд цуг сөрвриг даадж гарх ик күчтä чидл бийдäн олдж авцхав, ташр диилвр кечкäд, советск олнä сүүрин болн государственн кецин көндрш уга күчн болдгинь бас чигн нег үзүлцхäв, Советск Союзин Коммунистическ партин болн түүнä Центральн Комитетин гардврин күнъклинь, СССР-н цуг келн улсин ухан-седклин болн политическ хамцнъгъуг болн эн келн улс эврäннь энъкр Төрскндäн кецү гидгäр итклтäгъинь үзүлцхäв.

Фашистск Германлä болсн бäänд Советск Союзин диилсн диилвр цуг ордудин бääсн дääдлиг унъгарнь хүврäгъäд, газр деер бäägч улсин гурвна кеснä нег хүвäс үлүгъинь 900 сай кү ниицүлгч социализмин болн демократийин лагерь нарт делкäд тогтав.

Советск келн-ямтн амр-анъхун цагин көдлмштäн шүлтдж, дäänä цагин шаван эдгäдж, дäänä көлд эвдрсн эдл-ахугъан босхдж авад, коммунизмин тосхлгына эркн гол төрмүдиг күцäхд, өмнкäс үлү, шин күчтäгъäр зүткдж бäänä. Промышленностиг болн тосхлтиг улм цааранднь ясдж залхин тускар партин болн правительствин темдглсн төрмүдиг мана орн-нутгин хар көлсчнр икäр таасдж бäänä.

Мана цуг келн-ямтн эврäннь социалистическ төрскäн улм сääхн, күчтä, чидмгъä кех седклдäн негн болдж ниицв.

Эн мана амр-анъхун цагин босхлтта көдлмшин ик күцлт империалистическ толгъачнрин дотр бийнь дөрү-гуру болгъад бäänä. Социализмин болн демократийн лагерь бääна гисиг үзхлäрн, теднä нүднь өвдäд бäänä. Нарт-делкäн хойрдгч дäänä хөөн США-н болн Англин баячуд эврäннь газадин дääсрхгч политикäн ягъдж кехäн олнд тархадж зарлчкад, газадин ордудла эврäннь урднь кесн чинртä бооцадан эвдх хаалгъд орла.

Империалистическ дääсрхгч политик бäргч ордудин түлкäчнь США болджана. Тер толгъачта империалистическ лагерт бäägч ордуд адрдж шамдлдад зер-зевäн өсглдäд, дääсрхгч ниицä, дäänä болн политическ багмуд бүрдälддж бäänä, Тедн СССР-н болн демократическ орудудин газрин захар өөрдүлäд кесн олн дäänä болн дäänä тенъгсин баз келдäд, тер базмуд деерäн, СССР-т өөрхнд атомн зер-зевäр агсгдсн дäänä частьс бäрхäр седцхänä. Ближн болн Среднь Востокин олн-ямтнд колониальн ярмо зүүхäр, демократийин өмнäс босхк дäänд илäр белдцхänä.

Шидр цагт Египет болн Венгрд болсн йовдлмуд тер мет Иорданä бääдл, империалистическ государствс, дääсрхгч дäврлгъ келгънä туслнъ үлгүр болджана.

Саг-сергг бäälгъäн өөдлүлтн гидж Коммунистиск парть болн Советск правительств сургъмджан өгцхänä. Мана орн-нутгин экономикиг цааранднь батллгъар, мана төрскнä харслт келгънä ул болгч күнд индустр делгрүллгъäр кегдх төрмүд тедн күцänä.

Делкäн хойр ик дäн болсна шалтагъар күмн улсин үзсн ик ямäр хорлгын, делгү ик эвдрлгъ келгын, олна седклиг дäänд дурго болгъв. Социальн-экономическ йоснь тосхлтарн ирлцшго государствс эвцätäгъäр күлцнъгъү бäälгънä идей улм икäр таньгддж делгрв. Нарт делкäн альк гигн булнъгд бääх кесг сай улсин үүлдврин ах эклцнь болн бääдл джиргълин күцл тер идей болна.

Социалистическ лагерин альк-нег государствла йилгъл уга äдл, Советск Союз эвцнъгъү бääхдäн дурта государств мөн. Болв дääсрхдг ямтс дäälлдä гаргъхар седсн цагт, СССР-н Зер-зевтä Күчн эврä ниицнъгъү бääх ордудтагъан негдäд, тедниг хамх цокх бäätхä, күмн улсиг хоосрулдг дäänäс мөнъкинд гетлгхин эркд, тедниг тохм таслдж чадхмн.

Генерал—полковник.
П. КУРОЧКИН.

Одер гол деер

Мини церглдж йовсн артиллерийск полк өшätнä цергин, цаг зуур бäрджäсн харслтиг таслдж, тедниг эврäннь тылднь чидлинь чилäдж, уга кех төртä, мана ударн Äärмин нег хүвнь бääсмн.

Мана церг Германä газрур дäврдж ордж йовх цагт, Дäänä Совет коммунистниг цуглулдж совещань кегъäд, өшätнä цергин батллгъиг таслдж, алдр зөрмг кевäр Берлинүр дäврдж орх дääч состав белдх төрмүд теднä өмн тäвсмн. Тер учрар кегдсн ик дääч белдлгънä аштнь, немшин күчтä бат шивäсиг таслдж хамхлад, Одер гидг голур гарч ирввдн.

Мана артиллерийск дивизион болхла, эврäннь нөкд болдж йовсн йовгын цергин полктагъан хамдан товмудан болн нань чигн олн зүсн дäänä зер-зевäн гар деерäн авад, урсджах мөсäр гатлад, Одер гидг голин барун амнд гарч Геншмер гидг немшин селänä эргнд бääсн плацдарм эзлдж авб. Мана церг шулугъар өмäрäн йовад, Одер гидг голур өөрдäд, Берлинäс 60 дуунад бääсн плацдарм эзлдж авчкла. Мана цергиг көөдж гаргъхар гитлеровск командовань кесг зүсн аргъ хääв. Самолетсäр нисдж бомбс хайдгиг икдүлцхäв, гол гатлдг тактсиг хамхлдж тарацхав, талдан чигн гатлдг газрмудиг эвдцхäв, төмр хаалгъсиг болн машин көлгн йовдг хаалгъсиг артиллерийск халдагъар хамхлад, усар учдг минмүд хайад, мандн нөкд болхар ирджäсн цергүдиг болн дäänä зер-зевиг авч ирдг äргъ таслад бääв.

Болв, мана дääчир, тер дотр комсомольцнр хамг кергтä дäänä зер-зевиг болвчн, нөкд болх цергүдäн сөөднь онъгъцар гатлгъад авч ирäд бääцхав, тегäд чигн, Одер гидг голин барун амнд мана цергин эзлдж авсн нег бичкн плацдарм сө болгын өсдж батлгдв. Цааранднь мана дääч церг Берлиниг эзлдж авхднь эн плацдарм күчтä түшгнь болв.

Үклтä ик äämшг болджахинь медчкäд немшнр 25 танкар болн эврäн йовдг орудийäр дөнъ-авсн ик йовгын церг мана бäрджäх плацдармиг буладж авхар өдрин ут туршарт 13 дакдж дäврлгъ кев. Мана артиллеристнр чанъгъ, залу зөрмг кевäр теднä дäврлгъиг цокдж хäрү өгчäцхäв.

Талдан хаалгъар эргäд модна цаагъур бултлдад, өшätоä йовгын церг мана нег батарейиг бүслдж авб. Мергн хадг мана дääчнр зөрмг йовдл үзүлдж, теднä бултджасн моддудар дäврүлдж товар хагъад, өшätнä цергиг уга кедж тарагъад, эзлджäсн плацдарман гартан бäрдж үлдцхäв. Эн болсн ик догшн дäälдänд, өшätнä кесг олн салдсмудиг кел бäрдж авб бидн, 10 гар танксинь хамхлдж шатаввдн.

Мана церг Берлинд күрч, фашистирин бүгдг кевтринь уга кехд, советск алдр ääрмийд нөкд болвдн.

Коммуна партин болн Советск правительствин өсгдж сургъсн Кишеневск артиллерийск полкин гурвдгч дивизиона дääчнр ик дäänä джилмүдт иигдж ноолддж йовсмн.

ЛИТВИНЕНКО Б. С.
Советск Союзин герой. Элст балгъсна Совети күцägч комитетин ахлачин дарук.

ИНДЖИН ЛИДЖ

Отсекр Нäдвдä Баснъ

Деер одд гилвкджänä. Дора мөстä хату цасн гилинä. Кинтн ямсхлтä эн өвл күүг сорад зальгх бäädлтä. Минь ним сөөгъäр манахс үкс-үкс йовлдад, өр гегäрлгынлä урлдад, хойр гол гатлад, хойр ик балгъсн хоорндк төмр хаалгъд күрäд, түүг алс цокад эзлчкв.

— Немшнр цухрдж гарх нег хаалгынь эн, — гидж командир келв. — Мана подразделень эн участк эзлдж хархмн, — гидж заав.

Өр цääв. Үвлин шаргъ нарн үзгддж гарч йовна. Үүнд мана церг бääхиг немшир нам медджäх бääдл уга. Äрäсäн нег өнр голин ами деер, ик балгъсна цаад бинднь боли дунднь бомбс хагърад, товмуд лугшлдад нирглдв. Балгъсн утанд цугългддж буурлтв, зүркн ишкрм сүркä дүртä. „Эн энъкр балгъсн эндр-манъгъдур шинäс мана болх“ гидж дотран тоолад, арви йистä лейтенант, эн частин комсомолин бюрон шин отсекр Нäдвдä Баснъ подразделеньсин харслтиг эргäд хäläдж йовна. Харслт эклснäс нааран удан болад уга болв чигнь, отсекр кесг комсомольцнрла болн красноармейцнрлä күүндвр кечкв.

— Манахс, эн хаалгынь эзднь болчкснтн энв, — гидж хөкрлн, Баснъ сүл подразделенä захур ордж йовна.

„Эн — шин отсекр“, — гидж дääчнр хоорндан аргъул күүндснь сонъсгдв.

Харслт ямаран болсинь шинджлдж хälän, командирмүдлä харгъад, дääчнрлä күүндäд, отсекр түүнд эргджälä.

Гентки төмр хаалгъ гатц тачкнсä гарснь сонъсгдв.

— Хортна танкс, арднь, йовгын церг аашна, — гидж командир сонъсхвр авб.

Нааран дäвдж йовх хортна танксур ПТ-ровцнр төвлцхäв. Танкс өөрдхиг, команд өггдхиг күүлägъäд, дав деер хаджацхахш.

— Манахс, сүрдлдäн уга бишин! Эн нääми танкас нег цөөкинь хамхлхла, наадксньэврäн цухрад ärлцхäхнь йирн лавта. Автоматчикүдинь кел гаргълго авч үзхмн! — гидж Баснъ келн бäänä.

Танкс тавн зун метрт өөрдäд ирцхäв. Немшнр ääгъäд саглдж йовх бääдлтä... икäр өрвдж йовцхана.

— Танксиг-ха!.. — гисн команд сонъсгдв. Агъарт хагшад, хасн ä даралдв... Түрүн сумд ягъснь медгдхш... хортна цö машид түдс гилдв. Теднäс чигн гал цäкллдв... Дäälлдäн догшндан орв. Сумд гииньлдв. Хортн хооран цухрджахш... Удсн уга, нег танкнь дärвкäд шатв, дарунь негнь залäр дүүрв. Манахсиг эн улм омгшулв. Манахс халгъан улм никтрүлв. Хортна автоматчикүд — най шаху күн — зärмäн алулад, зärмнь шавтад, менд үлдсн цөөкнь зулад гарч йовцхана.

„Дакадчнь удлго ирх гидж санх кергтä. Сумд, зер-зевäн диглдж авх кергтä“ гидж адгълдв.

Удсн уга, час болчкад, немшин танкс одак ормарн дäвлдäд гарад ирцхäв. Арднь бонъбонъ гидж гүүлдсн автоматчикүднь чигн бас үзгдв.

— Йисн танк, йовгын цергтägъäн! — гисн сонъсхвр цугъарад күрв.

Урдк дäälлдänд подразделенä командир даруктагъан шавтв, ормднь ямтс ирäд уга, штабла залгълдан тасрдж одсн күнд цаг билä.

— Мини команд сонъстн! — гисн отсекрин дун ценънв. Командллгъиг эн бий деерäн авснь ил болв.

— Манахс сүрдхмн биш! — Эн дäврлгъиг ягъад болвчнь хäрү цокх кергтä. Нанас зөвшäл угагъар нег чигн күн хооран цухрх зөв уга! Цугъар ормурн!..

Äмн уга цö машид, ямтä цуста-махта ямтс хойран хоорнд зууньрлднъгъу дäälлдäн дакн эклв. Буугъин, товин сумд энд-тенд тусдж хагърлдв. Бäädл ääмшгтä шахм болад ирв, болв манахс цухрлдан уга. Хортна танкс таджрхагъар зогсчкад, ки тасллго хацхав. Зärмнь хайа көндрäд орман сольцхана. Штабас зänъг уга...

— Үр лейтенант, штаб бääсн ормдан уга, гернь товин сумнла харгъад шатж оч. Штаб хамаран одснь медгдхш, — гидж илгäсн күн ирдж келсн, халдана ääд ärä чикнд сонъсгдв. Штаб бääсн ормиг хортн икäр хаджахнь бас медгдв.

Отсекр Баснъ нег мөслдж, гүджрдж, көвүдтägъäн ноолдад, хортиг хойрдад хäрү көөдж гаргъв. Дäälлдсн газрт хортна гурвн машин шатад үлдв. Үксн кесг салдсмудин болн офицермүдин цогцс көлврлдв. Дäн төвкнв.

Намаг иртл ормасн бичä көндртн, — гидж заквр өгчкäд, ормдан старший сержант Сергеевиг үлдäчкäд, Баснъ бийнь штаб хääдж олхар гарв.

Штабин ормд гүүгъäд күрäд ирхлä, сумд асхрлдад бäänä. Штаб бääсн герүр мөлкäд күрäд ирхлä, штабин үлдäсн залгълдач энүнлä харгъад, штабур авч ирв.

Нäдвдä Баснъ подразделенä тускар келäд, дäälлдänä ашиг командирт сонъсхв.

Отсекр менд ирснд боли хортнд сäн цоклгъ өгснд хацхасн ямтс үүг бүслцхäв.

Штабин ямтстä, дäälлдсн ормурн хäрү иртл, үвлин ахрхн өдр чилäд, нарн орв. Нам-чим тагчк болад одв.

— Частин командир таниг иртхä гив, — гисн сонъсхвр авад, Баснъ сö команди пунктин герүр орад ирв.

— Комсомол, нааран су. Шин отсекр, ирсн өдрäсн авн бийäн цугтаднь темдгтägъäр тäнүлвч. Ленинск комсомолин ärүн нериг сäänäр бäрäд, партин өөрхн дөнъгчäн сäänäр медүлвч, — гидж частин командир гаринь атхв.

Урднь „За отвагу“ гидг медалäр ачлгдсн Нäдвдä Баснъ, ода Улан Одна орденäр ачлхд орулдж өгчänäв гисн командирии үг сонъсчкад, байраар махмуднь ирвлзäд, цаарандь улм нег мөслдж, диилврин төлä ноолдх шиндврäн өрчдäн батлн, газа гарад ирв.

Сö чилгр. Саак одд, джиргълин нүүдд мет холас иналдсн бäädлтägъäр гилвклдв.

Танъгъчин негдгч экономическ конференцд

Хö öсглгънä 4-ч номертä совхозин ўзмджтä кöдлмшин дамшлтиг олнд тархахмн

Шидрäс Приютна районд 4-ч совхозд Хальмг танъгъчин эдл-ахун кöдлäчнрин негдгч экономическ конференц болхмн. Танъгъчин эдл-ахун тууджд ämтин тўрўн болдж цуглрджах экономическ конференц, эдл-ахун олн зўсн халхд хурсн дамшлт, кöдлмшин сäн бäрц, авц тархадж, цааранднь делгрўллгънд берк ик чинр зўўджäнä.

Газетин эн халхд 4-ч совхозин кöдлмшин дамшлтас ахрар бичгджäнä.

Ик ору—эвинь олдж газр эдллгънд

Совхозин газрин агъунь 100 минъгъ гар гектар газр. Энўнäс 12 минъгън гектарнь хагългдсн газр, 52 минъгън 834 гектарнь малин идг, 33 минъгън 284 гектарнь нур болн öвс хадлгъна газр. Садт, дакад олн кеерўлгч мод суулгългънд 24,5 гектар, боодгт болн усн зогсдг сала-сардгт 2 минъгън 42 гектар газр эдлгджäнä.

Эн агъу-ик газриг эвинь олдж, öдгä цагин научн улас иштä йоста кевäр хäлäджшинджлдж, газрин чинринь меддж, ямаран газрт ю кехäн эртäс тоолдж эдлдж олзлхла, совхозин эдл-ахуд ик туста олзтань лавта.

Эн туст совхозин гардачнр (директорнь олн меддг Алексей Трофимович Киселев), сўл джилмўдт му биш кöдлмш кеджж. Газр олзтагъар эдлхин эркд муугъар öвсн ургъдг нур болн му идгтä 21 минъгън гектар газр хагългдад, буудäн болн малин хотин культур тäргджж, тер тоод 1956 джилд 16 минъгън 590 гектар эмнг болн эмнгшрсн газр хагълдж.

Совхозд джилäс джил кўртл намрар тäрдг тäрäн улм осäд йовна. Юнъгад гихлä, Хальмг танъгъчин газр-усна бääдлд намрт тäрдг буудäн культур йиринäс хол ик ургъц öгнä. Ўлгўрнь, 1956 джилд намрт тäрдг цагъан гуйрин буудä нег гектарас дундлад 11,5 центнер ургъц öгв. Ним ургъц, тäрäнä газр сäänäр белдлгънä болн агротехническ заавр арднь орджж кўцäснä ашд бäргдсмн. Нидн джил эн совхоз тäрäнä кöдлмшин цуг änъгäс нег миллион 816 минъгън арслнъ цевр ору авб, эс гидж совхозин цуг оругъин 57 процентнь авгдв. Намрар тäрсн тäрäнäс авсн нег центнер цагъан гуйрин буудäн ўнинь зурагъар 36 арслнъ 05 деншгин ормд 25 арслнъ 33 деншг болдж багърв. Эн то—совхозин коллектив эврäнинь газран ягъдж эвинь олдж, экономическ олзтагъар эдлджäхинь ўзўлджäнä.

Тиим болв чигн, тäрмр öвснä, багцин, нег ўлў эрднь-шишäн ургъц ода биинь ик тату. Тер учрар, газр бел келгънä кöдлмш болн агротехническ заавр кўцäлгънä кöдлмш дегд ик чинр зўўджäнä. Эн джилд цуг культурмуд сäн газрар тäргджж. Тäрä тäрх цуг газр агротехническ зокалла ирлцнъгъў сäänäр самлгджж, сäänäр бел кегджж. Нидн намр тäргдсн нег минъгън газрт нег гектартнь нег центнер суперфосфат цацгджж теткўл öгджж. Тегäд эдн эн джил ик ургъц авхар седджäнä.

Торгън ноос авхин тöлä

Совхозин кöдлмшин гол хаалгънь—хö öсглгън. Давсн джилмўдин эргцд совхозин хööчнрин, дадмг малчнрин болн специалистнрин кўчллгъäр шўрўн нооста цуг хööдин толгъаснь торгън болн торгън ноостад ööрджж йовх хööдт хўврäгджж.

1956 джилд государствд öгдсн ноосна 80 процентнь торгън гидж, 20 процентнь торгънд ööрджж йовх нооси гидж öггдв. Сўл джилмўдт хöönä тохм ясруллгъар темдгтä кöдлмш кегджж йовна. „Советск меринос“ тохмта хööдиг ик нооста болн ик хацта „Ставропольск“, „Кавказск“ тохмта хуцмудла харгъулджж, хöönä тохм ясгджж бäänä.

Öдгä цагт совхозд йилгъäн тохмта 78 хуц, „Ставропольск“ тохмта болн эднä тохмас гарсн хойрдгч ўй 7 минъгъ гар нääднр хöд бäänä.

Совхозин ах зоотехник ўр Инжиевский, фермсин зоотехникўдтä хамдан джил болгън хööдиг ноосарнь, насарнь, кев-хацарнь, эр-кўўкäрнь йилгъджж отармуд бўрдäнä. Сäн ургъцта нääднр хöд болн хуцмуд бас йилгъджж, эднä тохминь тасрхан угагъар ясна. Эннь сäн чинртä торгън ноос, мах государствд икäр орулджж öгх эв-аргъ öгнä.

Хö öсглгънä тöрмўд

Совхоз эн джилäс авн хööдäн ўвлäр болн эрт хаврар хургълуллгънд эклäд орджäнä. Ингджж тöл авлгън, хöönäс авгддг ноос болн мах икдўлхд берк чинртä, хö öсглгънä халхд тўрўн нўўрт йовх дамшлт болджана. Ним öдгä цагин сäн дамшлт йоста кевäр делгрўлхäр седхлä, дулан хаша болн бас, малин хотин элвг кöрнъ белдх кергтä. Тингäд эдл-ахугъан тетгхлä, хö öсглгънäс орндг ору холван öсхнь лавта.

Дакад нег шин тöрин тускар келчкхäр седджäнäвдн. Энўнä утхнь ахрар келхлä ним: гарсн хургъдиг хойр джил зургъан сар болгъчкад хуцла харгъулджж хäлäджäнä. Тўрўн ўзмджнь дегд соньмджта. Хойр дундур настадан хуцла харгъсн зун толгъа хöönäс, ах хööч А. П. Агофонов—136 хургъ, ах хööч И. М. Здоренко—135 хургъ авчана. Хургъднь йирин хургъдас бооджнъгъу, öсклнъ болна. Дакад тингäд, насньў кўцäд хуцла харгъсн хöд бавгър ик нооста, öргн хацта, сäн ургъцта, дўўрнъ махта болна.

Мана санагъар болхла, ним хаалгъар хöönä тохм ясхла, сäн болх бääдлтä. Болв, ода неерäд лавлджж келджж болшго, эн тöриг цааранднь хäлäджж, шинджлдж, ямаран олзта болхинь сöрх кергтä.

Кошард, басд хургъд бäрдж бооджулдж ясрулхин тускар

4-ч номертä совхоз сўл джилмўдт шин гарсн нилх хургъдиг кошард, басд бäрдж тетгдж бооджулна. Энўнä утхнь ним: гарсн нилх хургъдиг тўрўн 5-6 хонгт эктäгъинь хамдинь кошард бäрäд, хäлäдж кöкўлнä. Дарук 10-20 хонгт, хургълсн хööдиг сäн идгт идўлх цагт, хургъдиг экинь дахулл уга, кошард ўлдäгъäд, гарин хот öгäд бäрнä. Экриньнь öдрт хойр гурв хäрў авч ирджж хургъдинь кöкўлнä. Сööднь болхла хургъднь эклäгъäн хамдан хонцхана. Ингäд хäлäджхардж тетгсн хургъд, даарснас болн шавр идснäс кöлтä гемтхш, йовджж муурхш, годжхш. Тегäд хургъдин гару дегд багъ болна.

Эн джил малин хот гидж 14-мин ъгън 390 гектар газрт тäрäн тäргджäнä. Тер тоод 2500 гектарт тäрмр суданск öвсн, 3200 гектарт сорго öвсн, 1835 гектарт эрднь-шишä, 911 гектарт люцерн öвсн, 6944 гектарт хар гуйрин буудä тäргдв. Эрднь-шишä цуттан термлгдäд тäргджж. Ним кевäр малин хот белдлгънä кöдлмш делгрўллгън, эврäннь ашан лавта öгхнь магъд уга. Малин хотин батта кöрнъ бўрдäлгънд совхозин цуг механизатормуд, кöдлäчнр болн специалистнр эврäннь аргъ-чидлäн, медрлäн нöл уга тäвджж йовна.

Оругъин шин булг—шову öсглгън болн загъс бäрлгън

Эврäннь газран сäänäр шинджлдж-хäлäдж, болм чигä сала-сартгар боодг боодж ус бäрлгънä кöдлмш бас му бишäр делгрджж йовна. Ода деерäн совхозин газрин агъуд 13 боодгт усн тогтагдсн .бäänä. Энўнä чинрнь дегд ик Усн, нег ўлў мана танъгъчин газрт берк чинртä мöн.

Минь одахн кўртл совхозд шовун ўзгддгö билä. Ода совхозин боодгудар, наласн нуурмудар яралдад дала ädл галун болн нугъсн шовуд ööмцхänä. Уснд öömдг шовуна тонь эн джил 3 минъгънд кўрхмн, така шовуна тонь болхла 12 минъгън болхмн. Эн джил совхозд такан 26 минъгън öндгн авгдхмн.

Гўн уста боодг боолгънд загъсн бäänä. Энўнä тонь минъгън тоннд ööрхн. Зуг эн джилин эргцд 400 тонн загъсн бäрджж авч хулдгдхмн. Зунду голиг шинäс боогъад, усинь гурвн метрт гўўдўлджänä.

Тосхлтиг улм ööдлўлхмн

Совхозин эдл-ахун олзта-орута болсна учрар, дакад государствас авгддг мöнъг цагтан, чикäр эдлснä ашд совхоз эврäннь эдл-ахун тосхлт темдгтä кевäр делгрўлдж чадх эв-аргъта болсмн.

1952 джилäс авн 1956 джил кўртл совхозд 14 кошар, мал эмнллгънä гер, маши яслгънä мастерской, электростанц, арвн джилä школин гер, 450 кўн суудг ормта клуб, радиоузлин гер, больниц, баань, столовий, совхозин контор кўн бääдг 33 гер тосхгдв. Цуг эн тосхлтс государственн нег кецтä. Сääхн кесг модд суулгъад фермс, центральн усадьб сääхрўллгъäр бас темдгтä кöдлмш кегдсн бäänä.

Дулан кошар, хаша-бас, малин хот белдлгън джил болгън улм икäр кегдх зöвтä, эс тиигхлä малас, хöönäс икäр ноос, мах авхар кўлäдж болшго. Эн йирин цугтад медгднä. Тиигäд бääрн газрин элвг тосхлтин материал, чолу, хулс, шавр, солом олзлдж, малин тосхлт делгрўллгън—эркн, хооран саагдшго тöр болдг.

Партийн организац болн совхозин кўч-кölсч олн

Совхозд бääршгсн, дадмг, кöдлмштäн чадмг-чидмг кöдлäчнр, механизатормуд, хööчнр, тосхачнр, эдл-ахун олн зўсн халхин специалистнр хамцсн бäänä. Эн кадрмуд, 4-ч совхозд тасрхан угагъар хöр гар джил кöдлдж йовх директор Алексей Трофимович Киселевин гардврт, энўнä сургъмджд öсдж боссмн. А. Т. Киселев биинь эдл-ахун ик дамшлтта, медрлтä кўн. Совхозин эдл-ахун öслтд, энўг аль-бис халхарнь ööдлўлдж делгрўллгънд А. Т. Киселевин нильчнь, кесн ачнь дегд ик. Совхозин партийн организац, коммунистнр, эклцин парторганизацин секлäтр Илья Павлович Лубенецкий толгъачта, кöдлмшин нўўрт йовдж, олнд ўлгўр болдж, ардан партийн биш улс дахулдж, эдл-ахун олн зўсн änъгсäр кöдлцхänä.

Дирекц болн партийн организац, хööчнрин, малчнрин болн цуг кўдлмшчнрин тускар öдр болгън килмджäн тäвджж, зовлнъ-джиргълинь хäлäдж, кöдлмшäн делгрўлнä. Совхозд, кöдлмшин сäн ўзмджин тöлä социалистическ дöрлдäн угагъар кöдлмш кегдхш. Социалистическ дöрлдäнä йовуд сар болгън хäлägджж диглгднä. Дöрлдänд тўрўн нўўрт гарсн бригадт улан дарцг öггднä. Бригадт кöдлдж йовх улснь болхла, мöнъгäр мöрäлгднä.

Партийн сургъмджин кöдлмш кўн болгънд кўрггджж кегднä. Тегäд эдл-ахун олнзўсн халхд кöдлдж йовх кўн болгън кöдлмштäн даалгъврта болна, кöдлмшин чинринь меддж кöдлцхänä. Кöдлмшäрн сäн ўлгўр болдж йовх улс öдр болгън öснä. 1956 джилд 1662 гектар джööлн цазр хагълсн тракторист А. С. Гринев хаврин тäрäнä кöдлмшин цагт 7,7 гектар газр хагълхин ормд 13 гектар кўцäджäв, тракторист В. А. Головко 45 гектар нормин ормд 70 гегтар газрт тäрмр суданк öвс тäрджäв. Кöдлмшч Бавунä Васильев фермин залачт шиндгдв. Ода эн Ставропольск Краевой Советин депутат. Эдн—дирекцин болн эклцин партийн организацин тулг болна.

Партийн организац хööчнриг, малчнриг, специалистнриг партийн коммунистическ серл-ухагъар агсна. Тегäд чигн 4-ч совхозин эдл-аху альк-нег халхарн öсдж, ööдлдж, орута-олзта болдж танъгъчин совхозмудт нернь гарч йовна.

Э. МАНДЖИЕВ.
КПСС-н Хальмг Обкомин совхозин отделин инструктр.

ЗУРГТ: Хургъта хöд ус уугъад гарч йовна.

Депутат Бухан Мандж

Энъ-зах уга тег көкрнä. Өвснä өткн үнр өрч-зүркäр орад, седкл амрана. Эн цаг, хөөчд ик байрта цаг.

Тегäд чигн Мандж гирлгäн түшäд отарин захд, ик-икäр цевр агъар киилдж, өргн тегт хөөгъäн хардж, зүркнь бульглдж зогсджана. Тер учрта. Өмнинь делвäгъäд идшилджäх хөд, Манджиг түрүн авхд, нäрхн мääгъг көлтä, нимтр атхр нооста бичкн-бичкн хургъд билä. Ода бөдүн-бөдүн хөд. Нег минъгън дал тавн хургъиг үвлäс эрүл-менд авч гарлгън—нäрн йовдл, нерлтго ик байр.

Седкл байрта болхла күүнд сääхн-сääхн тоолврмуд ирнä. Мандж газр-уснурн ирснäс авн хөөнä ард йовна. Үвлин дуусн унтл-кевтл уга, уйн цогцта хургъдиг арднь дахад, хаджуднь манад, өвсн-усинь цаг-цаглань өгäд, кевтриинь өлгä мет ясад бääсн учрар чигн эн хургъд ик-ик хөөд болцхав.

Делвäгъäд идшлдж йовх хөөдäн хäрүлн йовдж, долан джилин туршд цергт йовсан Мандж санна. Мандж хөрн негтäдäн цергт мордла. Дөрвн джилд церглäд, галар чигн орад, үклäр чигн орад йовла. Нег ик дääлдäнд орджагъад, партьд орулдж автн гигъäд эрлгъ үлдäв. Ноолдана хөөн, даалгъвран сääнäр күцäсн Манджиг цуг коммунистнр, Ленинä партин зерглäнд нег дуугъар орулдж авб.

1943 джил билä. Эн зөргтä хальмг көвүг, даалгъвр өгäд, немшин тылд, партизан йовулв...

Эн тоот цугъар ода,өргн теегин агъуд, өрчдäн шахад гишнъг асрсн хөөдиннь ард зогсджатл даран-дарандан сананд орна: негт зүрк байрлулна, негт үксн үүрмүдäн санхлаг—зүрк өвдкäнä.

Манджин хаджуд өндинд саллго дахдг, бор толгъата ик цагъан ноха, эзäн кесгтäн нег үзг тал хäлäгъäд зогсад бääхлäг, эргäд гүүджäгъäд, көлинь одад шөргäв. Хөөч, гентки серсн мет энд-тендäн хäлäчкäд, ноханнь ардас дахв.

Хөд улм делвäгъäд, кецин дор бääсн царнъгиг эргäд, хаврин шуугджах теегин айсла негддж мальлдад, нилх ногъа хазлддж йовцхана. Эн хөөдин маальлгън, эн теегин айс шин тогтджах танъгъчин ирх цагин күчиг делддж, хөөч Манджд улм-улм чидл ургъана, ицл ургъана.

—Манъгъдуркдан ицсн күн, мөнък чидлтä болдмн, маш байр эдлдмн,—гидж эцкнь Манджд келдг билä. Тер үнн бääдж, ода тер медгднä.

Манджин көдлдж бääх колхоз „Победа“ давсн джил трудодень болгънд долагъад арслнъ мөнъгäр, хошагъад килограмм—гуйрар өгв. Манджин бүлд, алдр „Джанъгърт“ келгдшнъ, салагъарнь тосн гооджиа. Үмсäд гарх хувцн чигн бääнä, өрчдäн шахад энъкрлх гурвн үрн чигн бääнä. Эн тоот байриг, эн сääхн, зовлнъ уга хүвиг Ленин манд өглä. Тегäд чигн Мандж чидлäн нөлго, ämäн ärвллго шунмгъа көдлнä.

Танъгъчин хөөчнрин хургт Мандж келв:

—Би социалистическ дөрлдänд үр Богдановичиг дуудджанав. Хäлäдж бääсн хөөдäн толгъа бүрн цугтнь хадгълх деерäн, нег джилä хургъдас дөрвн килограмм ноос авх зөвтä болхлаг, би тавн килограмм долан зун грамм ноос өгнäв...

Мандж келсн үгдäн күрхмн. Нигт, нигт нооста хөд Манджин өмн идшлäд, көвкр торгън цагъан ноосарн тег кеерүлäд негт хурдж баглрад, негт сарсадж делäд йовцхана. Манджин көдлмшиг, хамдан көдлдг улснь сääнäр үннлнä, бийинь икäр күндлнä! Тегäд чигн колхозникүднь ачта хөөчäн Вознесенск сельсоветд депутат сунъгъв.

Эн ик байрта күн. Элст балгъсна „Победа“ гидг колхозин ах хөөч, олна зарц-депутат—Бухан Мандж.

БАЛАКАЕВ Алексей.

Гурвдгч кварталин зуран тоод

Иджлин көвägъäр урднь бääсн хальмг улс төрскн газрурн, кедж йовсн загъсна көдлмштäн ирдж орцхав.

Тедн дотр Астраханск областин Икрянск района ВКП(б) гидг нертä колхозд Мацка Бембä гидг өвги, Сарнъгъа Хар-Көвүн, Санъгъдж-Гäрäн Медаль, Санъгъджин Нимгр болн Манджин Бадм,—эн дөрвн күү дахулдж Чакайкина бригадт орла.

Загъс бäрлгънä альк болвчн эв-довиг меддг ämтс—эдн ни кевäр көдлцхänä. Хойрдгч кварталин загъсна зураг 475 центнер загъс бäрхин ормд, 600 шаху центнер сän чинртä загъс Икрянск загъсна салгт орулдж өгв. Нег сара зурагъан 480 процент күцäв. Эн бригад ода гурвдгч кварталин зуран тоод загъс орулдж өгчänä.

ЭЛЬДÄН ЭРДНЬ.

АХР ЗÄНЪГС

Чапаевин нертä совхозд гурвн минъгъ гар хөн хургълчкв. Эн хөөдин 100 толгъа болгънас 128 хургън авгдджана.

* * *

Алдр Октябрин 40 джилин өөг уктджах дөрлдänд түрүн йовхнь: хургълсн 100 хөн болгънас 143 хургъ авсн ах хөөч В. И. Васильев, 134 хургъ авсн ах хөөч Н. И. Бурцов, 138 хургъ авсн ах хөөч В. А. Даниленко.

* * *

Сарпинск района колхозмудин мөнъгнä орунь джил болгън өсäд йовна. 1956 джилд мөнъгнä ору 26 сай 8 зун минъгън арслнь болла. Эн джилд района колхозмуд 38 сай 9 зун минъгън арслнъ авхар темдглджänä.

(Сарпинск района „Коммунист“—газетäс.)

Огородникүдт өгчäх селвг

Боднцгин хортдла ноолдхмн

Боднцгин икäр тархагдсн хортнь—хорха-өтн,цогц хорхасин өтн болн нань чигн олн хорхас болджана. Эн хорхас гурвн-дөрвн джилин туршарт газрин көрснд ämд бääцхänä. Эдн буудä болн боднцгин унъгинь идцхänä. Июль—август сард эдн икäр элвгддж өсцхänä, тер цаглань газрин көрсиг хагълчгхла тер хортдуд амрар хорагддмн. Түрүн авгтан тер хорхас ургъцин унъгд болн боднцгин иш деер суудж, хорлтан күргцхänä.

Буудä-гуйрин тäрäг болн бонцгин ургъциг цугъарагъинь гилтä өтн-хорхас уга кедж идцхänä. Тäрänд хорлтта өтн-хорхас икäр бääхиг медхин төлäд, газрин көрсиг авч шинджлдж хäлäх кергтä. Хорха-өтс болн наадк хортд ик олн бääсн газрт боднцг тäрхмн биш.

Боднцг тäрх гектар газр болгънд 20—30 тонн хумгълшег цацхмн, нань чигн кергтä яслгъ кех кергтä.

Тäрänд хорлтта хорха-өтнлä ноолдхин эркд тäрänä газриг цаглань сääнäр хагълдж, маа-джурдх кергтä, боднцгин өвсинь сääнäр түүдж, түүг цаглань эргүлдж дарх кергтä.

Буудäн экиг бичä үртхä гидж тäрхäсн урд гексахлоран гидг эмäр цацхмн: тер цагт нег центнер буудäд нег килограмм эм кергтä, эн гидж нег центнер буудäд—250 грамм меркуран—гидг эм кергтä. Гексахлоран—дегд удан бääдг хорта эм, тер учрар боднцг тäрсн газрт цацхмн биш. Урднь эн эм цацгдсн газрт тäрсн боднцгин амтнь му болна. Хаврар хагългдсн газриг оралдг өвс ургъал уга, цеврäр бäрлгън—тäрänä хортнла ноолдлгънд берк ик чинтрä. Тäрänä хортнла ноолдхин төлäд, хорлтта хорха-өтн элвг газрт кремнефтористый натрий болн арсенат кальций (нег гектар газрт 10 килограмм) ДДТ—препарат (нег гектар газрт 20—25 килограмм)—гидг эмс цацхмн.

Май болн июнь сармудт цогц-хорхас боднцгт зөвäр ик хорлтан күргнä. Эн хорхас газр дор үвлзчкäд, хавр болсн цагт нисдж гарад, модна хамт-хасар хот кецхänä. Эн хорха-өтн 4—5 джил газрин көрсид бääдмн.

Боднцгиг хорха-өтнд[illegible]лдүлдж үрäл уга, хурадж авхин эркд селänä эдл—ахун хоотнла ноолдхд цуг оньган өгх кергтä.

О. БЕЛОВА,
биологическ наукин кандидат.

Оргъсн Халүн

(Хөкрллгън)

Нег дакдж, олна заагт
„Нертä тосхач“—Халүн
ирдж.
—Гем уга менд йовбт?
Гергн, күүкдтн таалта
бääнү?
Ниргсн ик мана тосхлтд
Нилчäн халдахар эс ирвт?

Иигäд байрта харгъсна хөөн
Ирсн иньг келн бääнä:
—Ода деерäн көдлхшв,
Олна бääдл хäлänäв.
Нег дола хончкад,
Негинь танд келнäв.

Болзгинь давсна хөөн
Багъчуд Халүнас сурна:
Эрдмäн манд заатн,
Эвäн дүүнртäн медүлтн...
Цохдан тиирцгäн дарчкад,
Цахлад ишкäд зогсчкад,
Күчтä эн „Урн“
Күүкд, залуст келджänä:

—Иртыш, Обь, Енисей...
Ним нердүд сонъслт?
Тер голмудар болхла
Тана Манцтн чальчаг!
Юн гидг улсвт?
Ямаран зер-зевтäвт?
Теегин балгъс ясад,
Тендж бääх улст.
Би болхла машигъäр,
Белн модар тосхдв.
Мана Сибирин газрт
Модн гидгтн дала:
Харгъа, хусм, яшл...
Хулсар тадн тосх нат!
Ха—Ха—Ха,
Хулсн—харгъа!..

Үгäн чилäчкäд,
Үкс гигäд
Манцур гäрäдäд, гатлад
Усчад йовсинь үзвдн.
Сибирин олн балгъсн,
Сарул, дулан квартир,
Амр гөнъгн көдлмш,
Авдг ик джалв—
Хääсн хамгнь тер
Хальун, „берк тосхач“.

* * *

Манц, Шорв, Эргнь
Манурх, дүнъгäх, ясрх.
Оргъдул мини Халүн
Олнд дөг болх.

КИЧГÄ ТӨЛÄ.

Олна хот-хол ясрулхин төлä

Олн-ämтнд нильчäн өглгън—Коммунистическ партин болн Советск правительствин эркн төрнь болджана. СССР-н олн-ämтнä эдл-ахун өслт дахад олн-ämтнä бääдл-джиргъл джил ирвäс ясрад йовна.

Олна хот-хол ясрулх төрт царть болн правительств оньган данъгин өгцхänä. Юнъгад гихлä, олна хот-хол ясруллгън күч-көлсч олн улст туста. Хот уудг гер олн болхла, дакад тедн сääнäр көдлхлä кесг олн күүкд улст производствд көдлх аргъ учрана, олн-ämтнд кергтä тоот эдл-ууш кедж гаргългъиг түргдүлнä.

Болв, мана Элст балгъсид бääх хот уудг гермүдин көдлмшт ик дуту-дундс бääнä. Элстин, хот уудг 2-ч номертä герт үдин хот нег часин зуур күн уудж чадхш, эннь тегäд олн-ämтнä күч-көлснä кедж гаргъгч аргъ-эвд саалтган күргнä.

Ягъад эн ним болджахинь медхд зовлнъгта биш. Хот уухар ирсн улс түрүлäд кассд зогсад, уух хотдан талон бичүлдж авчкад, дакад хотлагъан идх өдмг авхин төлäд буфетд оч чеерүдт зогсцхана. Буфетд ганцхн өдмг хулдхш, терүнд конфет, балта, консерв, колбаса, ärк, пиво нань чигн хот-хол хулдгдна. Энүндäн кесг цаган үрäсн деерäн ууртан бүтцхäдж, цогцан зовацхана. Эннь багъ гисн кевтä, суух ормд чеерүдт зогсцхана, орм олад суусна хөөн хот авч ирдж стол деер тäвхиг күлäцхänä. Түргäр хот уудж гархд саалтг болдг дуту-дундс нань чигн бääцхänä. Тиим дуту-дундс Элстин наадк хот уудг гермүдäр чигн бääцхänä.

Деер келгдсн дуту-дуидсиг балгъсна горпон гардачнр чигн, танъгъчин потребсоюзин гардачнр чигн медцхänä, зуг эн дуту-дундсиг уга кедж, олна хот-хол ясрулхин тускар уха тунъгъадж, бийсäн зовацхахш.

Сүл цагт олна хот-хол бүрдälгънä халхд гарсн нүүрт йовгч шин эв-аргъиг олзлх кергтä. Эн юн шин эв-аргъв гихлä. Негдвäр, хотан бийснь оч авлгън. Бийснь хот оч авлгън гисн—хот уудг герт, хот уухар ирсн улс кассас талон бичүлдж авчкад хотан бийснь оч авлгън. Тиим хот уудг герт официанткс керг уга, савсанъх хурадж авдг зуг негхн күн бääх зөвтä. Хот кедг хорад хот өгдг хойр-гурвн терз гаргъх кергтä. Хойрдхла, өдмг талднь хулддгиг уурулх кергтä. Өдмгин үниг хотин үнд хамднь орулдж тоолад, блюд болгънд хошад зун грамм өдмг өгх кергтä. Гурвдхла, олна хот уудг герт äрк хулдх зөв уга. Юнъгад гихлä, хот уудг герин эркн төрнь—хот уух улсиг шимтä, сän амтта хотар шулугъар тоодж гаргъх төр болджана. Тер цагт хот уухд 15-20 минут керглгдхмн.

Балгъсна тосхлтин көдлмш икдсн учрар болн урднь бääсн предприятьсиг өргдүлджäх учрар көдлмшчнрин тонь сүл сармудт йир икäр өсдж одв, цааранднь чигн улм икäр өсх зөвтä. Тер төлäд, көдлмшчнрин шишлнъ хот уудг гер секх цаг ода ирв. Эн төриг түрүн болдж эрк биш кех төр гидж тоолдж, даругъас күцäх кергтä.

БАДМИН Д.

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.

Хальмг танъгъчин

„ХАЛЬМГ ҮНН“,
„СОВЕТСКАЯ КАЛМЫКИЯ“

газетсд бичгдлгън бола

Бичгдлгънä үннь: джилдän — 52 арслнъ 20 деншг; 9 сардан — 39 арслнъ 15 деншг; 6 сардан — 26 арслнъ 10 деншг; 3 сардан — 13 арслнъ 05 деншг; 1 сардан — арслнъ 35 деншг.

1957-ч джилин май сарин 1-с авн танъгъчин, балгъсна, райодин „Союзпечатин“ отделеньс болн связин отделеньс болн почтальонмуд болгън цугъар газетд бичгдлгъиг кеджänä.

„СОЮЗПЕЧАТЬ.“